

Schaf scheiding tussen vmbo, havo en vwo af

Het Nederlandse onderwijsstelsel remt de ontwikkeling van kinderen en leidt tot segregatie, betoogt Jonathan Mijs.

Deze zomer nam het Vlaamse parlement na jaren debat een vergaande hervorming aan van het middelbare onderwijs. Het sorteringsmoment na de basisschool wordt voortaan met twee jaar uitgesteld. De schotten tussen bso, tso en aso (vergelijkbaar met ons vmbo, havo en vwo) worden verwijderd om zo een betere doorstroom tussen de schooltypen te realiseren. Hiermee volgt Vlaanderen de wetenschappelijke literatuur over onderwijs(on)gelijkheid. De stelselwijzigingen zullen leerlingen uit een arbeiders- of migrantenmilieu langer de kans geven om eventuele leerachterstanden in te halen en zich voor het hoger onderwijs te kwalificeren. Een toonbeeld van doortastendheid en durf.

Vanuit de wetenschap bezien is het middelbare onderwijs het scharnierpunt: de middelbare school pakt leerlingen op waar basisscholen ze achterlaten en geeft ze door aan de hogeschool en universiteit—of maakt de keuze dat niet te doen. Dat proces van selectie en scholing bepaalt sterk de arbeidsmarktkansen, maar beïnvloedt ook sociale integratie en politieke participatie.

In vergelijking tot andere landen kent het vlakke Nederland een verrassend zware klim naar de top voor kinderen van lage komaf. Selectie in het onderwijs vindt behoorlijk vroeg plaats: op 11-jarige leeftijd, na 7 jaar algemeen vormend onderwijs, worden leerlingen van elkaar gescheiden op basis van Cito-toets en schooladvies. In Frankrijk en Zweden geschiedt zo'n ingrijpende selectie pas

na 12 schooljaren. De verdeling over verschillende schooltypen is sterk bepalend voor de sociale en cognitieve ontwikkeling. Daarnaast werkt de scheiding segregatie in de hand doordat leerlingen van lage sociale komaf, uit etnische minderheden en met gedragsproblemen, sterk geconcentreerd zijn in het laagste schooltype. Voor vmbo'ers gaat minder leren zo gepaard met een onveiligere en stressvollere schoolervaring.

We staren ons hier blind op excellentie. Maar talent moet in eerste instantie de kans krijgen de oppervlakte te bereiken. Het probleem is niet dat er te weinig mensen naar het hoger onderwijs doorstromen, maar dat een niet gemotiveerde groep er als vanzelfsprekend terecht komt terwijl een andere groep lang onderweg is maar nooit arriveert. Gemoti-

Een havo-leerling bestaat niet, die hebben we verzonnen

veerde migrantenjongeren doen er nog altijd gemiddeld drie jaar langer over om in het hoger onderwijs te belanden. Als ze onderweg niet gedwarsboomd zijn.

Daarmee zijn we terug bij de recente onderwijs hervorming in Vlaanderen. De Vlaamse politiek heeft de kansongelijkheid erkend: een vroege en rigide scheiding van leerlingen in verschillende schooltypen leidt tot verspilling van talent. De enige manier om daar wat aan te doen is die scheiding uit te stellen.

De Nederlandse politiek beet zich menigmaal stuk op incrementele en symbolische aanpassingen van het middelbare onderwijs. Experimenteren kreeg een slechte naam. 'Hervormingsdrift' werd het bijvoegelijk kwelwoord voor een minister met ambitie. Hierdoor hebben we veel

kansen op verbetering laten schieten. De wetenschap leert ons echter dat het middelbare onderwijs hét aanspreekpunt is voor zowel onze zorgen over achterstand en ongelijkheid als ons streven naar excellentie. De weerzin tegen hervormingen mag geen excuus zijn om stil te zitten. Hervormen hoeft niet meteen op grote schaal; het kan ook lokaal.

Een voorzichtige aanzet: waarom die rigide scheiding tussen schooltypen? Een havo-leerling bestaat niet, die hebben we zelf verzonnen. Misschien liggen de taalvaardigheden van een bepaalde leerling op havo-niveau, maar wordt haar knobbel voor wiskunde beter bediend in het vwo. Schrap de regel die het een vmbo-leerling met een wiskundeknobbel of fascinatie voor de biologie onmogelijk maakt een vak te volgen en eindexamen te doen op havo- of vwo-niveau. Heet een ambitieuze havist of mbo'er welkom op de universiteit. Of omgekeerd: biedt een universiteitsstudent toegang tot het netwerk van stages en leerwerktrajecten van roc's en hogescholen. Misschien leren onderwijsinstellingen zo nog iets van elkaar. Sta toe dat jongeren met verschillende talenten ook een verschillende leerweg volgen en laat het aan werkgevers om te kiezen aan welke competenties zij belang hechten en hoe ze hun vacatures vullen.

Misschien willen scholen zelf wel experimenteren met meer onderlinge samenwerking, meer vrije keuzeruimte voor hun leerlingen en het opzetten van doorstroomtrajecten tussen vmbo-mbo-hbo. Dat alles vereist niets meer dan goed kijken naar wat werkt en daar lering uit trekken. Met die simpele formules vinden we wellicht weer de aansluiting met onze zuiderburen.

Jonathan Mijs is promovendus aan Harvard University. Hij promoveert op vraagstukken rond onderwijsongelijkheid en deed deze zomer onderzoek in Vlaanderen.